

ЎТМИШГА НАЗАР

3-МАХСУС СОН

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ

СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР-3

LOOK TO THE PAST

SPECIAL ISSUE-3

Бош мухаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Муртазаева Рахбар Хамидовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Бош мухаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Джураева Нилуфар Далибаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон жаҳон тиллари университети

«Ўтмишга назар» илмий журнали таҳририй маслаҳат кенгаши
редакционный совет научного журнала «Взгляд в прошлое»
Editorial board of the scientific journal Looking into the past

Сагдуллаев Анатолий Сагдуллаевич
тарих фанлари доктори,
профессор, академик,
Ўзбекистон Миллий университети

Бобожонова Дилором Бобожонова
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон жаҳон тиллари
университети

Юнусова Хуршида Эркиновна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Кебадзе Мадонна
тарих фанлари доктори, Телави
давлат университети, Грузия

Аширов Адхам Азимбаевич
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Агзамова Гулчехра Азизовна
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Бурдишвили Майя
тарих фанлари доктори, Телави
давлат университети, Грузия

Кожакеева Ляззат Темировна
тарих фанлари доктори, доцент,
Хотин-қизлар давлат педагогика
университети, Қозоғистон

Ульжаева Шохистахон Мамажоновна
тарих фанлари доктори,
Тошкент кимё - технология институти

Бабаджанова Нодира Абдуллаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон давлат жаҳон
тиллари университети

Ширванова Тарана Амирага кызы
тарих фанлари номзоди, доцент
Азербайжон давлат
иқтисодиёт университети

Гоффоров Шокир Сафарович
тарих фанлари доктори, профессор
Самарқанд давлат университети

Эргашева Юлдуз Алимовна
Тарих фанлари доктори, профессор,
Қариш муҳандислик-иқтисодиёт
институти

Теймураз Ахалмосулишвили
профессор, Телави давлат
университети, Грузия

Халикова Рахбар Эргашевна
тарих фанлари доктори, профессор,
Тошкент давлат техника университети

Ишанходжаева Замира Райимовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Абдуллаева Яхшибека Атамуратовна
тарих фанлари доктори, доцент
Нукус давлат педагогика институти

Мустафаева Нодира Абдуллаевна
тарих фанлари доктори
Ўзбекистон Республикаси
Фанлар академияси

Маҳкамova Надира Раҳмановна
тарих фанлари доктори, профессор,
Тошкент ахборот технологиялари
университети

Ерметов Аваз Абдуллаевич
тарих фанлари доктори, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Джоробекова Айнуэр Эшимбековна
тарих фанлари номзоди, профессор,
Дипломатия академияси,
Қозоғистон Республикаси

Рахмонкулова Зумрад Бойхуразовна
тарих фанлари номзоди, доцент
Ўзбекистон Миллий университети

Расулов Абдуллажон Нуриддинович
тарих фанлари доктори, профессор
Наманган давлат университети

Ковалев Борис Николаевич
тарих фанлари доктори, профессор
Санкт-Петербург Тарих институти

Кобзева Ольга Петровна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Ауанасова Алима Мусировна
тарих фанлари доктори, профессор
Давлат тарихи институти, Қозоғистон

Бегалинова Калимаш Капсамаровна
фалсафа фанлари доктори, профессор
Ал-Фаробий номидаги Қозоғистон
Миллий университети, Қозоғистон

Хайдаров Муродилла Махмудалиевич
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети

Алиева Лале
тарих фанлари доктори,
Озарбайжон давлат университети

Санпова Камола Давляталиевна
тарих фанлари доктори, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Исмаилова Алмаз
тарих фанлари доктори,
Догистон мустақил университети

Иноятowa Диларам Маниглиевна
Тарих фанлари доктори (DSc)
Ўзбекистон Миллий университети

Одилов Абдор Анварович
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Толибоева Нодира Одилжоновна
Тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD)

Page Maker | Верстка | Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

1. Сайпулла Турсунов СУРХОН ВОҲАСИДА СОВЕТ РЕЖИМИНИНГ ЎРНАТИЛИШИ.....	10
2. Рахбар Холиқова РОССИЯ ИМПЕРАТОРЛИГИ СИЁСИЙ АГЕНТЛИГИНИНГ БУХОРО АМИРЛИГИДАГИ ФАОЛИЯТИ ТАРИХИДАН.....	20
3. Лалихон Мухамеджанова XIX АСРНИНГ ОХИРИ XX АСР БОШЛАРИДА ЖАДИДЧИЛИКНИ ВУЖУДГА КЕЛИШИ ВА УНИНГ МИЛЛИЙ УЙҒОНИШ ҲАРАКАТИ СИФАТИДАГИ МОҲИЯТИ..	32
4. Барно Убайдуллаева ЎЗБЕКЛАРНИНГ РЕПРОДУКТИВ ОРИЕНТАЦИЯСИДАГИ ЎЗГАРИШЛАР ВА УНИНГ БОЛА ТАРБИЯСИГА ТАЪСИРИ (XX АСРНИНГ ИККИНЧИ ЯРМИ XXI АСР БОШЛАРИ).....	47
5. Дилдора Алиназарова УРУШДАН КЕЙИНГИ ЙИЛЛАРДА ФАРҒОНА ВОДИЙСИ ДАВРИЙ НАШРИЁТ ТИЗИМИДАГИ ТАРКИБИЙ ЎЗГАРИШЛАР.....	59
6. Қахрамон Алманов, Илхом Жураев XX - XXI АСР БОШЛАРИДА МИРЗАЧЎЛ ВОҲАСИ АҲОЛИСИНИНГ ХЎЖАЛИК ТУРМУШ ТАРЗИ ВА МОДДИЙ МАДАНИЯТИ.....	68
7. Қахрамон Алманов ЖИЗЗАХНИНГ ХОНЛИКЛАР ДАВРИДАГИ АҲАМИЯТИ ВА МАНБАЛАРДА ЁРИТИЛИШИ.....	76
8. Жамшид Адиллов АЛЕКСАНДР БЕКОВИЧ-ЧЕРКАССКИЙНИНГ ХИВА ХОНЛИГИГА ЮРИШИ РОССИЯЛИК ШАРҚШУНОСЛАР ТАДҚИҚОТЛАРИДА.....	82
9. Дилзода Алимкулова ЎЗБЕКИСТОН ТАСВИРИЙ САНЪАТИГА НАЗАР.....	89
10. Fazilat Akramova FARG'ONA VODIYSIDA YENGIL SANOATNING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISHI TARIXI.....	95
11. Мурот Алланазаров БУТУНБУХОРО МАРКАЗИЙ ИЖРОИЯ ҚЎМИТАСИ ВА МИЛЛИЙ РАҲБАР АРБОБЛАР ФАОЛИЯТИ.....	100
12. Гулмира Азаматова ЎЗБЕКИСТОНДА АҲОЛИ МИГРАЦИЯСИ ҲАРАКАТЛАРИ МАСАЛАЛАРИ ВА МИГРАНТЛАР ФАОЛИЯТИ ТАҲЛИЛИ.....	106
13. Sayyora Atadjanova, Sevar Gaibnazarova ЎЗБЕКИСТОНДА ТУРИЗМНИНГ ЯНГИ ТУРЛАРИНИ РИВОЖЛАНИШИ.....	112
14. Aloxunov A.A. ANDRONOVO MADANIYATINING O'RTA OSIYO CHORVADOR JAMOALARINING MODDIY MADANIYATDA AKS ETISHI.....	119
15. Раҳматжон Арслонзода ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА АРХИВ ИШИНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ.....	124

16. Шерзод Абдужаббаров ИННОВАЦИОН ТАЪЛИМНИ РИВОЖЛАНТИРИШ СОҲАСИДА КОРЕЯ РЕСПУБЛИКАСИ ВА ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ЎРТАСИДА ҲАМКОРЛИК.....	133
17. Ravshan Abduzohirov, Matluba Jo`rabekova O'ZBEKLARDA BOLA TUG'ILISHI BILAN BOG'LIQ IRIM-SIRIM MAROSIMLAR VA ULARNING TARIXIY TARAQQIYOTIDAGI O'ZIGA XOSLIKLAR.....	147
18. Жалолиддин Аннаев ТАРМИТА-ТЕРМИЗ БУДДАВИЙЛИК МАДАНИЯТИ.....	155
19. Аннаева Зарифа ЎЗБЕКИСТОНДА ЭКОЛОГИК МУАММОЛАР ВА УНИНГ ЕЧИМИ БОРАСИДАГИ ҲАРАКАТЛАР.....	163
20. Сардор Аҳмедов СУРХОНДАРЁ ТОЖИКЛАРИНИНГ АНЪАНАВИЙ КИЙИМЛАРИ.....	168
21. Манзурахон Балтабаева ЭРТА ТУРМУШ ВА ЭРТА ТУҒРУҚНИНГ САЛБИЙ ОҚИБАТЛАРИ (Африка, Жанубий Осиё давлатлари ва Ўзбекистон мисолида).....	174
22. Turon Babaraximov, Kamolaxon Abduraxmonova SIYOSIY MANSUBLIK TUSHUNCHASINING PAYDO BO'LISHI VA MAZMUNI.....	181
23. Назокат Бозорова ТАРИХ ДАРСЛАРИДА ИККИНЧИ ЖАҲОН УРУШИГА ОИД МАНБАЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ УСУЛЛАРИ.....	186
24. Элбек Ботиров МАРКАЗИЙ ОСИЁ БОЖХОНА ИШИ ЭВОЛЮЦИЯСИ: САВДО ЙЎЛЛАРИ, НАЗОРАТ МАСКАНЛАРИ ВА БОЖ ЙИГИМЛАРИ ТАРИХИДАН.....	192
25. Габриэльян С.И. БРИТАНИЯНИНГ ТАМАКИ МОНОПОЛИЯСИ ВА XIX АСРНИНГ ОХИРИДА ЭРОНДА МИЛЛИЙ-ОЗОДЛИК КУРАШИ БОШЛАНИШИ.....	199
26. Санжарбек Давлетов, Зухра Ражабова ХОРАЗМ ВОҲАСИДАГИ ТАРИХИЙ-МАДАНИЙ МЕРОС ОБЪЕКТЛАРИ – ТУРИСТИК САЛОҲИЯТНИ ОШИРИШ ОМИЛИ СИФАТИДА.....	211
27. Нилуфар Джураева МАЪРИФАТПАРВАР ЖАДИДЛАРНИНГ ХОТИН-ҚИЗЛАР МАСАЛАСИДАГИ ҚАРАШЛАРИ.....	220
28. Отабек Дуланов СУРХОН ВОҲАСИ ЖУЗЛАРИНИНГ АНЪАНАВИЙ ТАОМЛАРИ.....	226
29. Расулжон Дусчанов ЎЗБЕКИСТОН ССР ДА СОЛИҚЛАРНИНГ БАЪЗИ ТУРЛАРИ.....	232
30. Хуршид Жуманазаров ТАБИБЛАРНИНГ ЎЗБЕК ХАЛҚ ТАБОБАТИДАГИ ЎРНИ.....	239
31. Камола Жураева ЎЗБЕКИСТОННИНГ ТАШҚИ СИЁСАТ АЛОҚАЛАРИ: ТАРИХ ВА ЗАМОНАВИЙЛИК.....	246

32. Зоиржон Ёдгоров ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОНДА ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ВА СПОРТ СОҲАСИДА ЯНГИ МЕЪЁРИЙ-ҲУҚУҚИЙ ҲУЖЖАТЛАРНИНГ ҚАБУЛ ҚИЛИНИШИ ВА УНДАН ҚЎЗЛАНГАН МАҚСАДЛАР.....	254
33. Zebiniso Zaynabidinova AKADEMIK SAYERA SHARAFOVNA RASHIDOVANING ILMIY FAOLIYAT DAVRIDAGI ILK ISHLARI (1967-1985).....	267
34. Мухаммаджон Исамиддинов ҚАДИМГИ МАРҒИЁНА ВА БАКТРИЯ ҲУДУДИДАГИ ЯЗ-П АРХЕОЛОГИК КОМПЛЕКСЛАРИНИ ДАВРЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....	271
35. Абдуғаппор Инсопов ЎЗБЕКИСТОНДА НОДАВЛАТ НОТИЖОРАТ ТАШКИЛОТЛАРИНИ ШАКЛЛАНИШИ ВА РИВОЖЛАНИШ ТАРИХИ.....	277
36. Elyorjon Karimov O'ZBEKISTONDA IKKINCHI JANON URUSHI YILLARI DAVRIDA EVAKUATSIYA QILINGAN SANOAT KORXONALARI ISHINING TASHKIL ETILISHI.....	286
37. Сайёра Мирсоатова ҚОПЧИҒОЙ УСТАХОНАСИ МУСТЪЕ ДАВРИ КОМПЛЕКСИНИНГ МАДАНИЙ-ДАВРИЙ ХОСЛИГИ ҲАҚИДА.....	292
38. Ғайрат Мамаражабов ЎЗБЕК ҲУНАРМАНДЛАРИНИНГ МИЛЛИЙ КИЙИМЛАРНИ ЯРАТИШДАГИ ФАОЛИЯТИ.....	298
39. Салимахон Мадьярова ТУРКИСТОН ОЛИМЛАРИ ТУРМУШНИНИ ЯХШИЛАШ КОМИССИЯСИ.....	304
40. Олтиной Масалиева ЯПОНИЯ ДАВЛАТИДА БУХОРО ХОНЛИГИ ТАРИХИГА ҚИЗИҚИШ.....	312
41. Рахмон Мухаммадиев ЛИДЕР ШАХС ФЕНОМЕНИ ВА УНИНГ ЖАМИЯТ ТАРАҚҚИЁТИДА ТУТГАН ЎРНИ.....	316
42. Олтиной Масалиева САЙИД МУҲАММАД НОСИР ВА УНИНГ ЎЗБЕКИСТОНДА САҚЛАНАЁТГАН ҚЎЛЁЗМАЛАРИ.....	322
43. Дилмурод Маллаев СУРҲОН ВОҲАСИ УЙ-ЖОЙЛАРИ: ТАРИХИЙ АНЪАНАЛАР.....	326
44. Орифхужа Муминов ҚАДИМ ВА ИЛҚ ЎРТА АСРЛАРДА КЕШ ВОҲАСИНИНГ АРХЕОЛОГИК ЎРГАНИЛИШ ТАРИХИ.....	332
45. Дилдора Мўсинова МУСОХОНХОЖА ДАҲБЕДИЙНИНГ "БАДР УЛ-АСРОР ВА САНАД УЛ-АБРОР" АСАРИ ҲАҚИДА.....	339
46. Темур Мўминов ИБРОҲИМ МЎМИНОВ ВА УНИНГ ДАВРИ.....	343

47. Акмал Мухаммадиев ПАЛЕОЛИТИШУНОСЛИКДА ХОМ-АШЁДАН ФОЙДАЛАНИШ СТРАТЕГИЯСИНИ ЎРГАНИЛИШИ (МЕТОДОЛОГИК ТАҲЛИЛ).....	353
48. Абдикамил Нарбеков ДИНИЙ ФУНДАМЕНТАЛИЗМ ВА ЭКСТРЕМИЗМГА ҚАРШИ КУРАШ МУАММОЛАРИ.....	359
49. Бахтиёр Назиров МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ВА СПОРТ СОҲАСИДА АМАЛГА ОШИРИЛГАН ИСЛОҲОТЛАРНИНГ ТАРИХИЙ ТАҲЛИЛИ.....	366
50. Аслиддин Ортиқов ЎЗБЕК КИНЕМАТОГРАФИЯСИНИНГ ЗАМОНАВИЙ ЖАРАЁНИ: САНЪАТ ЁКИ САНОАТ ТУРИ СИФАТИДА.....	372
51. Аҳмаджон Оринов СЦЕНОГРАФИЯДА ЁРУҒЛИКНИНГ АҲАМИЯТИ.....	377
52. Хабибжон Олимжонов ТУРКИСТОН ЎЛКА ВИЛОЯТЛАРИДА КУТУБХОНАЛАРНИНГ ОЧИЛИШИ.....	382
53. Икромиддин Остонакулов, Тўлғаной Маматкулова XIX АСР ФАРҒОНА ВОДИЙСИ ТАРИХИНИ ЎРГАНИШДА РОЖИЙ МАРҒИНОНИЙ МЕРОСИНИНГ ЎРНИ.....	392
54. Зумрад Раҳмонкулова БУХОРО АМИРЛИГИ ВА УСМОНИЙЛАР ДАВЛАТИ ЎРТАСИДАГИ ДИПЛОМАТИК МУНОСАБАТЛАР ТАРИХИДАН (XVIII-XIX АСР БОШЛАРИДА).....	397
55. Хасанбой Раҳматиллаев ТУРКИСТОНДА XIX АСРНИНГ ИККИНЧИ ЯРМИДАГИ ЭТНИК ЖАРАЁНЛАР.....	407
56. Одинахон Раҳманова ОЛИМХОН САЛТАНАТИ ТАРИХИДАН: ШАЙХ ВА СЎФИЙЛАРГА ИШОНЧСИЗЛИК.....	413
57. Хасанбой Раҳматиллаев МАРКАЗИЙ ОСИЁНИНГ ҚАДИМГИ ДАВР ЭТНИК ТАРИХИНИ ЁРИТИШДАГИ АЙРИМ МУАММОЛИ МАСАЛАЛАР ВА УСУЛЛАРГА ДОИР.....	418
58. Хайрулла Раҳматов БУХОРО АМИРЛИГИ АҲОЛИСИНИНГ ЭТНИК ТАРКИБИ ХУСУСИДА (XIX асрнинг иккинчи ярми – XX аср бошлари).....	424
59. Muhiddin Rajabov O'RTA OSIYODA MILLIY-HUDUDIIY CHEGARALANISHNING O'TKAZILISHI: MAQSAD, MOHIYAT VA OQIBAT (XORIJ TADQOQOTCHI OLIMLARI NIGOHIDA).....	430
60. Maftuna Rajabova TOLERANTLIK FENOMENINING TARIXIY – NAZARIY TAHLILI.....	437
61. Саломова Л.И. ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ АРХИВИДА САҚЛАНАЁТГАН ТУРКИСТОН АССР ТАРИХИГА ОИД ҲУЖЖАТЛАР ТАҲЛИЛИ.....	446

62. Ойдина Сатимова ИККИНЧИ ЖАҲОН УРУШИДАГИ ТУРКИСТОНЛИК АСИРЛАР ТАҚДИРИДАН.....	452
63. Равшан Сиддиқов ЎЗБЕКИСТОН ОЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИНИНГ ИСЛОҲ ҚИЛИШНИ ЗАМОНАВИЙ ХОРИЖИЙ ТАРИХШУНОСЛИГИ.....	459
64. Хуршида Тиллаходжаева ФУҚАРОЛИКНИ РАСМИЙЛАШТИРИШ БЎЛИМЛАРИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ БЎЙИЧА ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ ЧОРА-ТАДБИРЛАР (УЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ, УЛАРНИ ЯРАТИЛИШИДАГИ МУАММОЛАР) ХУСУСИДА.....	466
65. Рўзикул Толибов, Санобар Толибова ЎЗБЕКИСТОННИНГ ЖАНУБИ-ШАРҚИЙ ОСИЁ МАМЛАКАТЛАРИ БИЛАН МАДАНИЙ-ГУМАНИТАР АЛОҚАЛАРИ.....	475
66. Равшан Турсунов XIX АСРНИНГ 2 ЯРМИДА ТУРКИСТОН ЎЛКАСИДА СОДИР БЎЛГАН ҚУМ ВА ЧАНГ БЎРОНЛАРИ ТАРИХИГА НАЗАР.....	482
67. Икромжон Умаров КЎҲИТАНГТОҒ ҚИШЛОҚЛАРИДА ЁМҒИР ЧАҚИРИШ МАРОСИМЛАРИНИНГ ЎТКАЗИЛИШИ.....	493
68. Анвар Уроқов ЎЗБЕКИСТОН РАНГТАСВИР САНЪАТИГА ОИД АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР.....	503
69. Мавлюда Файзуллаева АНЪАНАВИЙ ТАОМЛАНИШ ВА ТРАНСФОРМАЦИОН ЖАРАЁНЛАР.....	508
70. Мавлон Эргашев ЧАҒОНИЁННИНГ ЎРТА АСРЛАР ШАҲАРЛАРИ.....	515
71. Хайрулла Қобилов СУРХОНДАРЁ ОКРУГИДА ЖАМОАЛАШТИРИШ ДАВРИДАГИ ОММАВИЙ ҚАТАҒОНЛИКЛАР.....	522
72. Ra'no Mamirjonovna XALQ TA'LIMI TIZIMIDAGI BOLSHEVISTIK SIYOSAT: MILLIY MAORIF TIZIMI VA TA'LIMDA SOVET MODELINI TATBIQ QILINISHI.....	528
73. Ислон Қаршиев ЖАНУБИЙ ЎЗБЕКИСТОН ҚЎНҒИРОТЛАРИ.....	533
74. Давлат Қудратов ҚАДИМГИ ДАВР ШАҲАРЛАРИНИНГ ШАКЛЛАНИШИ ВА РИВОЖЛАНИШ ГЕНЕЗИСИ ТАҲЛИЛЛАРИ.....	539
75. Қахрамон Шоназаров УЧИНЧИ РЕНЕСАНС ПОЙДЕВОРИНИ ҚУРИШДА ЁШЛАР ИЖТИМОИЙ ФАОЛЛИГИНИ ОШИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....	551
76. Ғайрат Хамраев БУҲОРО АМИРЛИГИНИ ТАШКИЛ ЭТГАН МИЛЛИЙ-ЭТНИК ГУРУҲЛАР ХУСУСИДА (ТОЖИКЛАР МИСОЛИДА).....	556

77. Суннатилла Ҳамраев, Мадина Адилова СОВЕТ ТАРИХШУНОСЛИГИДА БУХОРО АМИРЛИГИ ВА РОССИЯ ИМПЕРИЯСИ ЎРТАСИДАГИ ДИПЛОМАТИК МУНОСАБАТЛАР ТАРИХИ (XX АСРНИНГ 60–80 ЙИЛЛАРИ).....	563
78. Феруза Ҳасанова ЎЗБЕКИСТОНДА УЧИНЧИ РЕНЕССАНС ДАВРИДА ХОТИН-ҚИЗЛАРНИНГ ИЖТИМОИЙ-СИЁСИЙ ФАОЛЛИГИ.....	570
79. Akmaljon Xoldarov NEMISLARNING O'RTA OSIYOGA KIRIB KELISHI (FARG'ONA VODIYSI MISOLIDA).....	575
80. Нодирбек Момунович Ҳамаев АНВАР ПОШШОНИНГ ШАРҚИЙ БУХОРОДА СОВЕТ ҲУКУМАТИГА ҚАРШИ КУРАШИ (матбуот материаллари асосида).....	581
81. Иброҳим Хидиров ҚАДИМГИ СУҒДНИНГ МАРКАЗИЙ ОСИЁ МИГРАЦИЯ ТИЗИМИДАГИ ЎРНИ.....	586
82. Урол Худойкулов ЎЗБЕКИСТОННИНГ ЖАНУБИЙ ВИЛОЯТЛАРИДА САНОАТНИНГ БИР ТОМОНЛАМА ТАРАҚҚИЁТИ: МАСАЛАЛАРИ МУАММО ВА ЗИДДИЯТЛАР (XX аср 70- 80 йиллар асосида).....	593
83. Тўлқин Худойкулов ХИВА ИНОҚЛАРИНИНГ МАРКАЗИЙ ВА МАҲАЛЛИЙ БОШҚАРУВ ТИЗИМИ. МАНСАБ ВА УНВОНЛАР.....	599
84. Хулкар Холикулова ИМКОНияТИ ЧЕКЛАНГАН БОЛАЛАРНИ ЖАМИЯТГА МОСЛАШТИРИШДА ТАЪЛИМНИНГ ТУТГАН ЎРНИ.....	610
85. Тўлқин Худойкулов ҚЎҚОН ХОНЛИГИ ШАҲАР ВА ҚИШЛОҚ АҲОЛИСИНИНГ ИҚТИСОДИЙ ҲАЁТИ ҲАҚИДА АЙРИМ МАЪЛУМОТЛАР.....	618
86. Мунира Хўжанова 1920-1940 ЙИЛЛАР ҚОЗОҒИСТОНДА БОЛАЛАР ҚАРОВСИЗЛИГИ ВА БОЛАЛАР УЙЛАРИ ФАОЛИЯТИ.....	628
87. Sherzod Hazratkulov FUQAROLIK JAMIYATI KONSEPSIYASI RIVOJIDA IJTIMOY SIYOSAT VA IJTIMOY ADOLAT FENOMENLARI.....	633
88. Sherzod Hazratkulov IJTIMOIY SIYOSATNI AMALGA OSHIRISH INDIKATORLARI VA MEZONLARI.....	639
89. Носир Хусанов ЖАМИЯТДА ПЛАКАТНИНГ ЎРНИ.....	645
90. Азизбек Холлиев ИККИНЧИ ЖАҲОН УРУШИ ЙИЛЛАРИДА ЎЗБЕКИСТОНЛИКЛАРНИНГ ФРОНТ ОРТИДАГИ ФИДОКОРОНА МЕҲНАТИ.....	653

91. Шайдуллаева Г.Ш. ҲИНД ВОДИЙСИДАН ТОПИЛГАН ОКС ЦИВИЛИЗАЦИЯСИГА ХОС СОПОЛ ИДИШЛАРИ.....	661
92. Гузаль Шарипова ЎЗБЕКИСТОН–МАЛАЙЗИЯ ҲАМКОРЛИГИНИНИНГ ЗАМОНАВИЙ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ.....	667
93. Саиданварбек Юлдашев МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА ФАРҒОНА ВОДИЙСИ ИЛК ЎРТА АСРЛАР ТАРИХИНИНГ ЎРГАНИЛИШИ.....	676
94. Дилдора Юсупова ҒАРБИЙ ЕВРОПА ОЛИМЛАРИНИНГ XX АСР БОШЛАРИДА АРХИВШУНОСЛИК СОҲАСИДА ОЛИБ БОРГАН ТАДҚИҚОТЛАРИ.....	684
95. Мадаминов Баходир ЎЗБЕКИСТОН ДАВЛАТ САНЪАТ МУЗЕЙИНИНГ АЙРИМ НОЁБ ЭКСПОНАТЛАРИ ТАСНИФИ.....	690
96. Абдурасул Розаков XX АСРНИНГ ИККИНЧИ ЯРМИДА АҚШДА НЕОЛИБЕРАЛИЗМ РИВОЖЛАНИШИНИНГ АСОСИЙ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ.....	696
97. Xumora Pozilova QADIMG'I FARG'ONA HUNARMANDCHILIGIDA TIRNAB SOLINGAN BEZAKLI SOPOL IDISHLAR.....	703
98. Гайратхон Мухтаров ЧОТҚОЛ ТОҒ ТИЗМАСИДАГИ ЯНГИ ТОПИЛГАН ҚОЯТОШ РАСМЛАР ЖОЙЛАШГАН ЎРНИ ВА ЛАНДШАФТИ.....	709
99. Икрамжон Исмаилов ОЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА ТАЪЛИМ СИФАТИ ВА ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИНИНГ РЕЙТИНГИ (ФАРҒОНА ВОДИЙСИ МИСОЛИДА).....	714
100. Музаффар Хўжамов 40 ЙИЛЛАРНИНГ ИККИНЧИ ЯРМИ 50 ЙИЛЛАР БОШЛАРИДА ЎЗБЕКИСТОНДА ОЗИҚ-ОВҚАТ МАҲСУЛОТЛАРИ БОРАСИДА ОЛИБ БОРИЛГАН НАРХ-НАВО СИЁСАТИ.....	722

ЎТМИШГА НАЗАР ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ LOOK TO THE PAST

Хасанбой Рахматиллаев,

Фарғона давлат университети Жаҳон тарихи кафедраси
доценти, тарих фанлари номзоди
arakhmatillayev@list.ru

ТУРКИСТОНДА XIX АСРНИНГ ИККИНЧИ ЯРМИДАГИ ЭТНИК ЖАРАЁНЛАР

For citation: Khasanboy Rakhmatillaev, ETHNIC PROCESSES IN TURKESTAN IN THE SECOND HALF OF THE XIX CENTURY. Look to the past. 2021, Special issue 3, pp.407-412

<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.5841547>

АННОТАЦИЯ

Мақолада тарихий манбалар ва адабиётларга асосланган ҳолда Туркистон минтақасидаги этник жараёнлар ёритилган. Жумладан, Зарафшон водийси, Қашқадарё ва Сурхондарё воҳалари, ҳозирги Тожикистон ҳудудидаги Вахш, Кофирнихон, Панж ва Туркменистон ҳудудига тегишли Мурғоб дарёси воҳаларидаги, Марғилон, Ўзган, Андижон, Наманган, Тошкент, Чимкент, Туркистон, Авлиёота, Пишпак, Сузак, Окмачит, Амударё соҳилларида жойлашган Хива, Урганч, Кат, Кўҳна Урганч, Хазорасп, Қўнғирот, Хўжайли, Курдар (ҳозирги Чимбой) каби шаҳарлар ва аҳоли масканларида истиқомат қилган аҳолининг этник таркиби тўғрисида маълумот берилган. Шунингдек, Россия империяси Туркистон ўлкасини эгаллагандан кейин юз бекрган этник жараёнлар, аҳолини кўчириш сиёсати каби масалалар баён этилган.

Калит сўзлар: Туркистон, этник таркиб, Бухоро амирлиги, Хива Хонлиги, Қўқон хонлиги, қозоқлар, туркманлар, ўзбеклар, сартлар, тожиклар.

Хасанбой Рахматиллаев,

Ферганский государственный университет
кафедра всемирной истории доцент,
кандидат исторических наук
arakhmatillayev@list.ru

ЭТНИЧЕСКИЕ ПРОЦЕССЫ В ТУРКЕСТАНЕ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XIX ВЕКА

АННОТАЦИЯ

В статье на основе исторических источников и литературы описаны этнические процессы в Туркестанском регионе. В частности, в Зарафшанской долине, Кашкадарьинском и Сурхандарьинском оазисах, в речных оазисах Вахш, Кофирнихон, Пяндж и Мургаб на территории современного Таджикистана, в Маргилане, Узгене, Андижане, Намангане, Ташкенте, Шымкенте, Туркестане, Авлиете, Пишпаке, Сузаке., Сузак, Сузак, Сузак сведения об этническом составе населения, проживающего в таких городах и поселках, как Хива,

Ургенч, Кат, Старый Ургенч, Хазарасп, Кунград, Ходжайли, Курдар (ныне Чимбай). Также охватывает такие вопросы, как этнические процессы и политика переселения, которой подверглась Российская Империя после оккупации Туркестана.

Ключевые слова: Туркестан, этнический состав, Бухарский эмират, Хивинское ханство, Кокандское ханство, казахи, туркмены, узбеки, сарты, таджики.

Khasanboy Rakhmatillaev,

Fergana State University

Department of World History Associate Professor,
candidate of Historical Sciences arakhmatillaev@list.ru

ETHNIC PROCESSES IN TURKESTAN IN THE SECOND HALF OF THE XIX CENTURY

ABSTRACT

The article describes ethnic processes in the Turkestan region on the basis of historical sources and literature. In particular, in the Zarafshan Valley, Kashkadarya and Surkhandarya oases, in the Vakhsh, Kofirnikhon, Pyanj and Murghab river oases on the territory of modern Tajikistan, in Margilan, Uzen, Andijan, Namangan, Tashkent, Shymkent, Turkestan, Avliet, Pishak., Suzak, Suzak information on the ethnic composition of the population living in cities and towns such as Khiva, Urgench, Kat, Sary Urgench, Khazarasp, Kungrad, Khojaili, Kurdar (now Chimbay). It also covers issues such as ethnic processes and resettlement policies that the Russian Empire underwent after the occupation of Turkestan.

Index Terms: Turkestan, ethnic composition, Bukhara Emirate, Khiva Khanate, Kokand Khanate, Kazakhs, Turkmens, Uzbeks, Sarts, Tajiks.

1. Долзарблиги:

XIX асрга келиб Бухоро амирлиги ўзбек хонликлари орасида ўзининг худуди, аҳолиси ва табиий ресурслари билан муҳим мавқега эга бўлиб қолган эди. Унинг географик худуди қарийб 200 минг квадрат километрни ташкил этган бўлиб, чегаралари жанубда Амударёнинг сўл қирғоғидан Сирдарёгача чўзилиб, шимолий қисми қозоқ жузлари билан яқунланган эди. Амирлик шарқда Помир тоғларидан ғарбда Хива хонлиги худудларигача бўлган ерларни ташкил этган. Бухоро ва Самарқанд каби йирик шаҳарлар амирликнинг марказий қисми ҳисобланиб, Зарафшон водийсида жойлашган эди. Шунингдек, Қашқадарё ва Сурхондарё воҳалари, ҳозирги Тожикистон худудидаги Вахш, Кофирнихон, Панж ва Туркманистон худудига тегишли Мурғоб дарёси воҳаларидаги заминлар ҳам Бухоро амирлигига таълуқли эди. Унинг пойтахти Бухорои шариф бўлган. Шу билан бирга, йирик шаҳарлардан Самарқанд, Қарши, Шаҳрисабз, Китоб, Ғузор, Термиз, Шеробод, Хисор, Душанбе, Кулоб ҳисобланган. Бундан ташқари Бухоро билан Хива ўртасидаги Марв ва Чоржўй, ҳамда Қукон билан Бухоро амирлиги ўртасидаги Жиззах, Ўратепа ва Хўжанд шаҳарлари улар ўртасида қўлдан-қўлга ўтиб турган эди. XIX асрнинг биринчи ярмида Бухоро амирлигида 2 миллионга яқин аҳоли яшаган. Зарафшон водийсида 300-350 минг, Қашқадарё воҳасида – 500 минг, Сурхондарё воҳасида – 200 минг, Шарқий Бухорода – 500 минг аҳоли яшар эди. Аҳолининг этник жараёни қавм-уруғлардан иборат бўлиб, уларнинг 57 фоизига яқини ўзбекларни ташкил этган. Бундан ташқари ўша даврда ўзбек элати таркибига кирган манғит, сарой, қўнғирот, жабғу, қарлик, қалмоқ, найман, қипчоқ, минг, юз қабилалари ҳам кўпчиликни ташкил этган эди [6. 44].

Хива хонлиги эса ўша даврда жанубда Эрон, шарқда Бухоро амирлиги, ғарбда Каспий денгизи, шимолда қозоқ жузлари билан чегарадош эди. Шу билан бирга хонлик ўзининг сувсиз ва поёнсиз Қорақум, Қизилқум саҳролари билан бошқа мамлакатлардан ажралиб турар эди. Амударё соҳилларида жойлашган Хива, Урганч, Кат, Қўхна Урганч, Хазорасп, Қўнғирот, Хўжайли, Курдар (ҳозирги Чимбой) каби шаҳарлар хонликнинг йирик шаҳарлари ҳисобланар эди. Аҳолининг кўпчилик қисмини ўзбеклар ташкил қилиб, улардан энг кучли ва

кўп сонлилари кўнғирот, найман, қиёт, уйғур, нукуз, қанғли, хитой, ва қипчоқ қабилалар эди. Бундан ташқари хонлик худудида туркманлар ва қорақалпоқлар ҳам яшаган [6. 47].

XIX асрнинг биринчи ярмида Қўқон хонлиги худудий жихатдан Ўрта Осиёдаги йирик давлат бўлган. Хонлик шарқдан Шарқий Туркистон, ғарбдан Бухоро амирлиги ва Хива хонлиги, шимолдан Россия ўртасида ҳувуллаб ётган Мирзачўл ва Муёнкул чўллари, жанубдан эса Қоратегин, Кўлоб, Дарвоз, Шўғнон каби тоғли ўлкаларни ўз ичига олган ҳолда чегараланиб турар эди. Яна шуни таъкидлаб ўтиш керакки, хонлик ўзининг серсув дарёлари, сўлим водийлари, серхосил ва унумдор ерлари билан ҳам Бухоро амирлиги ва Хива хонлигидан фарқ қилар эди. Унинг маркази Қўқон бўлиб Марғилон, Ўзган, Андижон, Наманган, Тошкент, Чимкент, Туркистон, Авлиёта, Пишпак, Сузак, Оқмачит каби йирик шаҳарлар ҳам Қўқон хонлиги тасарруфида эди.

Қўқон хонлигида аҳоли маълум даражада зич жойлашган бўлиб, ўша даврда 3 миллионга яқин киши истиқомат қилган. Хонлиkning пойтахти Қўқонда 80 минг, Тошкент шаҳрида эса 60 минг киши яшаган. Қўқон хонлиги аҳолисининг кўпчилиги қисмини ўзбеклар, қолганлари эса тожиклар, қирғизлар, қozoқлар, уйғурлар, қорақалпоқлар эди. Шу билан бирга улар билан ёнма-ён яҳудийлар, татарлар, ҳиндлар ва бошқа элатларнинг вакиллари ҳам яшар эди [6. 48-49]. Бундан хулоса қилиш мумкинки, XIX асрнинг биринчи ярмида Ўрта Осиё аҳолисининг этник таркибига кескин таъсир этадиган воқеалар бўлмаган, яъни Марказий Осиёдаги амирлик ва хонликлар худудларига бошқа худудлардан йирик аҳоли миграциялари бўлмаган. Хонликлар ўртасидаги турли можаролар бўлиб турган бўлса ҳам, лекин кўпсонли маҳаллий аҳоли орасида консолидация (ўзаро яқинлашув) жараёнлари давом этган эди.

Бизга тарихий манбалардан маълумки, Кавказ, Волгабўйи, Сибирь ва Ўрта Осиё устидан ҳукумронлик қилиш рус подшоларининг азалий орзу-ниятлари бўлган эди. Россия подшоси Иван Грозний ана шу ниятларни амалга оширишни бошлаб берган эди. У XVI асрнинг иккинчи ярмида Қозон, Аштархон ва Сибирь хонликларини босиб олган эди [6. 27].

2.Методлар ва ўрганилганлик даражаси:

Подшо Россияси ўзбек хонликлари тўғрисида аниқ маълумотлар тўплаш ва уларни синчиклаб ўрганишга Пётр I давридан жиддий киришган. Бунинг учун у Хива хонлиги, Бухоро амирлиги ва Қўқон хонлигига турли ҳарбий ва илмий экспедициялар жўнатиб, улардаги мавжуд аҳволни хартамонлама ўрганган. Ўрта Осиё ерларига кириб бориш эса XIX асрнинг иккинчи ярмидан яъни подшо Николай I давридан (1825-1855) бошланган эди. Шуни таъкидлаш жоизки, Россияни 1853-56 йиллардаги Туркия билан Қрим урушида мағлубиятга учраши, 60-70 йилларда Россияда ўтказилган иқтисодий ислохотлар, АҚШдаги фуқаролар уруши туфайли Россия фабрикаларига келтириладиган пахта толасини кескин камайиши, қолаверса, крепостнойлик бекор қилингандан сўнг ерсиз ёки кам ерли аҳолининг истило қилинган худудларга кўчириш мақсади ҳам ҳукумат режасида мавжуд бўлган.

Мана шундай ҳолатда Туркистон минтақаси Россия учун энг арзон ҳам ашё манбаи ва тайёр саноат молларини сотадиган бозор сифатида зарур бўлиб қолган эди.

Чор Россиясининг истилочилари, 1853 йилда дастлаб, Қўқон хонлигининг Оқмачит қалъасини эгаллаш билан ўзларининг мустамлакачилик сиёсатларини бошлаган эдилар. Бирин-кетин Пишпак, Тўқмоқ қалъалари, Авлиёта, Туркистон ва сўнг Бухоро амирлигининг худудларини, охири Хива ерларини қўлга олиб, Ўрта Осиёда ўз сиёсий мавқеиларини мустаҳкамлаб оладилар. 1867 йилда таркибида Сирдарё ва Ёттисув влоятлари бўлган Туркистон генерал-губернаторлиги тузилиб, 90-йилларда уни вилоятларининг сони 5 тага етган эди. Туркистон Хазина Палатаси томонидан тузилган ижтимоий хўжалик бошқармаси ҳужжатларида кўрсатилишича, 1884 йилда Қўқон шаҳрида 7711 ҳовли бўлиб, уларда 60 минг ўзбек, 2400 тожик, 420 қирғиз, 410 лўли, 302 рус, 72 дунган, 21 ҳинд, 17 афғон истиқомат қилган [6. 235].

Чор Россияси жуда узокни ўйлаб иш тутди, яъни қандай қилиб бўлса ҳам ўлка бойлигини Россия манфаатига хизмат этириш йўллари қидириб топадиган иқтисодчи, молиячи, инженер-техник ва ирригатор мутахассисларни Туркистонга юбора бошлади.

Шулардан бири А.В.Кривошейн Туркистонда кўйидаги ишларни амалга ошириш кераклигини таъкидлайди, пахтачиликни ривожлантириш, ирригация иншоотларини қуриш, Россия қишлоқларидан аҳолини кўчириб келтиришни жорий этиш каби талабларни кўйди [1. 282]. Шундан сўнг, Россия губерняларидан рус деҳқонларини кўчириб келтириш ва уларни 10 танобдан кам бўлмаган ер билан таъминлаб жойлаштириш қонунлаштирилди [1. 283]. Империянинг қоратупроқли марказий ҳудудларида ер танқислиги туфайли ҳамда рус капитализмининг таянчи сифатида Россиянинг марказий губерняларидан рус деҳқонларини кўчириш бошланиб кетди. 1875-1890 йиллар оралиғида Туркистонга 1300 оила кўчиб келиб, ўлкада 19та рус қишлоғи ташкил топди. 1891-1892 йиллардаги очарчилик туфайли келувчилар сони кўпайиб, яна 25та рус қишлоғлари ташкил топган эди [1. 284]. 1896 йилги “Низом” Туркистонда пахта яккаҳокимлигига йўл очди. Туркистондан Россияга юбориладиган пахтадан бож олинмайдиган бўлди. Солиқ солишда ҳам пахтакорларга айрим имтиёзлар берилди. Бундай сиёсат Туркистонга Россиядан кўчиб келадиган рус деҳқонларини сонининг кўпайишига олиб келди. Натижада, XX аср бошига келиб, Туркистондаги русларнинг сони 197 мингдан ошиб кетди. 1906-1915 йилларда Сирдарё ва Фарғона водийсида рус деҳқонлари учун маҳаллий аҳолининг 749,9 минг таноб ери мусодара қилинди. Россия учун пахта экиладиган майдон 1885 йилда 41,4 минг таноб бўлса, 1915 йилга келиб, унинг миқдори 541,9 минг танобдан ошиб кетган [1. 286]. XX аср бошида ўлканинг биргина Фарғона вилоятида маҳаллий, рус ва чет эл капиталига қарашли 157 та пахта тозалаш заводи фаолият кўрсатар эди. 1916 йилга келиб, Туркистонда пахтанинг Америка навини экиш 7 мартага кенгайган.

Ўлкани Россия билан боғлайдиган темир йўл ишга тушгач, рус ва чет эл капиталининг Туркистонга кириб келиши янада жадаллашди. Биринчи жаҳон уруши арафасида Туркистонда дастлабки электр станциялар пайдо бўлди. Масалан, “Чимийён” нефтни ҳайдаш заводи дизел электр станциясидан қувват оларди. Қовунчи қанд заводи эса хусусий ГЭС ига эга эди. Туркистон ўлкасида электр қувватининг ишлатилиши ҳали бошланғич босқичида бўлган даврда, Ғарбий Европа мамлакатлари эса бу йўлни 30-50 йил олдин босиб ўтишган эди. Капиталистлар қурилиш ишларида арзон ишчи кучига эҳтиёж сезганлари сари подшо маъмурияти ўлкага чет эл фуқароларининг иш излаб келишига тўсқинлик қилмаган. Биргина Фарғона водийсига фақат Қошқардан уйғур ва дунгон халқларидан, 1904 йили 14556 киши, 1905 йили 13337 киши, 1907 йили 25056 киши, 1909 йили 12725 киши, 1911 йили 26463 киши, 1912 йили эса 27174 киши ишлаш учун келган эди. Бундан ташқари, Афғонистон, Эрон, ва Шарқий Туркистондан ҳам иш қидириб келганлар бўлган. Улар асосан, қишлоқ хўжалик маҳсулотларини қайта ишлаш корхоналарида, конларда, қурилишларда ва темир йўлларида қора ишчи бўлиб фаолият кўрсатганлар [6. 239-241].

3. Тадқиқот натижалари:

Туркистонда 1897 йилга қадар аҳоли рўйхати ўтказилмаган, биринчи аҳоли рўйхати ўз хусусиятларига эга бўлсада, ундаги айрим маълумотлардан фойдаланишимиз мумкин. Жумладан ўлканинг энг йирик шаҳри Тошкенда 155,710 киши яшаган, энг аҳоли зич уездлар Қўқон ва Андижон бўлиб, уларда 1 кв.км.га 28,3 киши тўғри келган [4. 61].

Туркистон генерал-губернаторлигининг Фарғона вилояти маъмурияти томонидан тўпланган маълумотга кўра вилоят аҳолисининг умумий сони 716,1 минг кишини ташкил этган, улардан ўзбеклар 475,6 минг, шунингдек, қипчоқлар 5,6 минг, турк 5,1 минг, курама 1,4 минг, ва юзлар 0,3 минг киши яшаган. Умуман олганда, кейинчалик ўзбекларнинг умумий сони 493,8 минг кишини (69%), қирғизлар 104,1 минг(14,5%) ва тожиклар 43 минг (6%) ни ташкил этган [5. 38]. Аҳолининг умумий сони бу даврларда жуда тез ўсган. Масалан, 1890 йилда 801,3 минг кишини ташкил этган бўлса, 1891 йилда-801,6 минг, 1892 йилда-822 минг, 1893 йилда-951,7 минг, 1895 йилда-1045,7 кишини ташкил этган.

4. Хулосалар:

аҳоли сонини ғоят ортиши ҳақиқий ўсиш ҳисобига эмас, балки кўчириш сиёсати билан, Россиянинг марказий қисмидан, Уралдан, Волгабўйидан ҳамда империянинг жанубий вилоятларидан келган русийзабон халқлар эвазига бўлгандир. Ёки яна бир мисол, 1877

йилда асос солинган шаҳар-Янги Марғилон (Фарғона)да руслар сони, харбийларни кўшиб ҳисоблаганда, маҳаллий аҳолига қараганда бирмунча кўпроқ бўлган [5. 39]. Шундай қилиб, XIX асрдаги этник жараёнлар натижасида ўзбеклар, тожиклар, туркманлар, қирғизлар, қозоқлар яшаган ҳудудлар стабиллашиб, уларнинг ҳар бирида уруғ, қабила ва элатларнинг ассимиляция ва мужассамлашув жараёнлари давом этган бўлса, иккинчи томондан бу даврда чоризмнинг кўчириш сиёсати билан руслар, украинлар, беларуслар, немислар, еврейлар, арманлар тотарлар [2. 126], ва бошқаларнинг келиб жойлашишлари амалга ошган эди. Яна шуни таъкидлаб ўтиш жоизки, XX аср арафасида ўзбекларнинг манғит, найман, минг, кенагас ва бошқа қабилалари ўзлигини сақлаб қолганлар.

Қолаверса, аҳоли ўзини миллати ёки элатига қараб эмас, балки маълум бир йирик шаҳарга кўчиб келган бўлса, (масалан Тошкентга) уларни маҳаллий аҳоли томонидан Андижонлик, Қўқонлик, Марғилонлик деб аташ анъанаси ҳам кенг тарқалган эди.

Самарқанднинг эски шаҳар қисми маҳаллаларининг номлари ҳозирги кунгача ўша жойнинг туб аҳолисини келиб чиқиш жойи билан “Гузари Андижони”, “Гузари Тошканди”, “Гузари Зомини”, “Гузари Ёмини” ва ҳ.к. деб, аталиб келинади [3].

Иқтибослар/ Сноски/References:

1. Askarov A. Ethnogenesis and ethnic history of the Uzbek people. T.: “University”, 2007.
2. Gaffarov Sh. The fate of the Uighurs and Dungans, resettled to Turkestan // History of the Fergana Valley in new research. Fergana, 2014.
3. Field materials. From a personal interview with Hasanov Muhammadjon, a resident of Samarkand. The interview took place on December 21, 2014.
4. Overview of the Fergana region for the year 1890. New Margilan, 1892. The first general census of the population of the Russian Empire. 1897. T 89. P.61.
5. Rahmatillaev X. Ethnodynamics of the population of the Fergana Valley. Tashkent "YANGI NASHR" 2013.
6. New history of Uzbekistan. Turkestan during the colonial period of Tsarist Russia. Tashkent, 2000.
7. Yuldashev S.B. Ferghana in the VII century: It's development as a powerful state and its collapse // History Reseach Journal. 2019 vol. 5. Issue 6. – P. 2952–2964.
8. Yuldashev S.B. Samanids of Ferghana // International journal for social studies. 2020. vol. 6. Issue 01. – P. 120–135.
9. Yuldashev S.B. The impact of the Aksu battle on Ferghana // ERPA International Journal of Research and Development. 2020. Vol. 5 (8). P. 60–64. DOI: <https://doi.org/10.36713/epra4917>
10. Yuldashev S.B. Early arab invasions of Fergana // «Евразийский Союз Ученых» научный журнал. – Москва, – 2020. – № 8 (77/4). – P. 31–35.
11. Isamiddinov M. The history of emergence of Sughd Cities // EPRA International Journal of Research and Development. Volume:5, Issue:10, October 2020 India. – P. 125–128.
12. Mirsoatova S.T. New data on the late paleolithic of the Fergana valley // Евразийский союз ученых (2020. – № 10 (79/4). – P. 25–29.
13. Farmanova G.K. The role of the geographic environment and climatic conditions in the formation of economic-cultural type of population when during ancient and antic period // ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. Vol. 10, Issue 11, November 2020. – P. 1612–1622. Impact Factor: SJIF 2020 = 7.13. DOI: 10.5958/2249-7137.2020.01639.0.
14. Rakhmatillaev H. Ethnodynamics of the city population of the Fergana valley of the first half of the XX century // EPRA International Journal of Research and Development. Volume: 5, Issue:5, May 2020. – P. 532–535.

15. Arslonzoda R. Memoirs as a source on the history of Uzbekistan in the second half of the 19th – early 20th centuries // EPRA International Journal of Research and Development. Volume: 5, Issue:10, October 2020. – P. 119–124.
16. Mahmudov O. The beginning of the European renaissance. EPRA International Journal of Research and Development. 2020; Vol. 5 (7). – P. 104–108. DOI: <https://doi.org/10.36713/epra4787>
17. Yuldashev S. Visit of Chinese ambassador Dung Wan to Fergana // The history of the Fergana valley in new researches. – Fergana, 2021. – P. 123 – 131. <https://doi.org/10.47100/conferences.v1i1.1240>

ЎТМИШГА НАЗАР

3-МАХСУС СОН

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ

СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР-3

LOOK TO THE PAST

SPECIAL ISSUE-3

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000